

Archeologienota: De verkaveling aan de Schutenseweg te Zonhoven

Julie Van Roy
Nicolas Aerts

Tienen, 2021
Studiebureau Archeologie bv

Colofon

Archeologienota: De verkaveling aan de Schutenseweg te Zonhoven
--

Initiatiefnemer:	Danneels Projects
Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Julie Van Roy
Auteurs:	Julie Van Roy & Nicolas Aerts
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bv (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2021, Studiebureau Archeologie bv

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2021J158
Aanleiding:	De archeologienota werd opgemaakt voor de geplande verkaveling aan de Schutenseweg te Zonhoven. Het projectgebied omvat een oppervlakte van ca. 19 035 m ² . Het eigenlijke vergunningsgebied bedraagt ca. 14 959 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag (en de zone waarop de archeologienota van toepassing is) binnen de aanvragen waarbij de perceelsoppervlakte 3000 m ² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de geplande werken 1000 m ² of meer bedraagt. (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Julie Van Roy OE/ERK/Archeoloog/2021/00015 Studiebureau Archeologie bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Zonhoven, Schutenseweg, z.n. (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x = 218 937, y = 14 959 punt 2: x = 219 101, y = 185 829 Gemeente Zonhoven, Afd. 3, Sectie F, percelen 533F (deels), 541F, 541G, 543A3, 531G (deels), 531H, 627X, 627N, 626E, 624W, 627X (deels) en 627N (deels).
Relevante termen:	Verkaveling, bureauonderzoek, Zonhoven, middeleeuwen
Bebouwde zones:	Op het terrein liggen enkel tijdelijke constructies. In het oosten werd een vijver aangelegd op pers. 543A3.

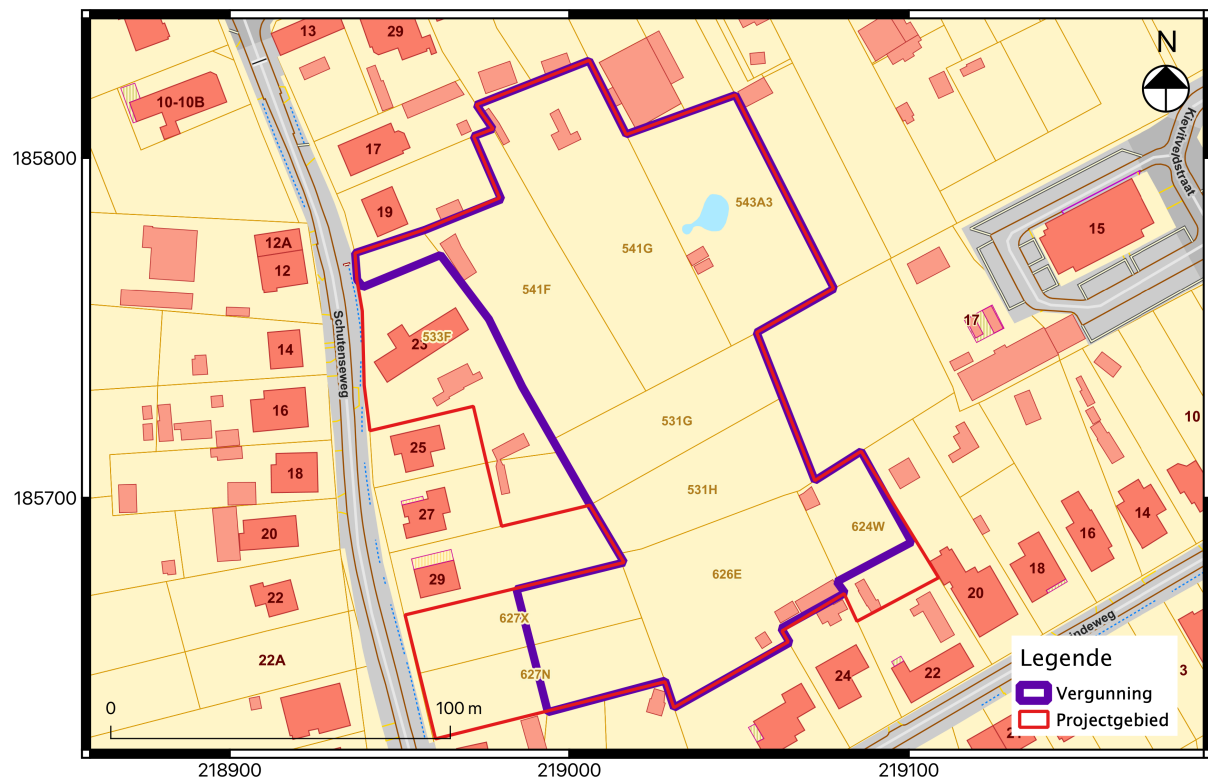

Fig. 2.1: Uittreksel uit het kadasterplan met aanduiding van het vergunningsgebied (©CADGIS).

Fig. 2.2: Detail uit een luchtfoto van 2021 met aanduiding van het project- en vergunningsgebied.

2.2 Gemotiveerd advies

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens kan worden geconcludeerd dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten.

Het projectgebied is gelegen tussen twee waterlopen. In de regio van Zonhoven werden reeds resten van het neolithicum, de oudheid en de middeleeuwen aangetroffen. De oudste sporen van menselijke activiteiten in de regio dateren uit het finaal-paleolithicum en uit het mesolithicum. Ook hebben andere onderzoeken (vooronderzoek, veldprospectie en metaaldetectie) enkele vondsten uit de steentijd (silex), de middeleeuwen (keramiek) en de nieuwe tijd (verdedigingsconstructies) opgeleverd.

De historische kaarten (Ferraris, Vandermaelen en Atlas der Buurtwegen) hebben aangetoond dat het vergunningsgebied in de 18de en 19de eeuw werd gebruikt als akkerland met daarop enkel een boerderij of een schuur als constructie. Op de luchtfoto's is echter te zien dat deze functie in de 20ste eeuw verloren werd en als tuin/weide fungeerde voor de bijkomende gebouwen. Er kan dankzij deze kaarten aangetoond worden dat er vanaf de 18de eeuw zeker geen grote bodemverstoringen hebben plaatsgevonden op het projectgebied. Enkel de vijver aan de oostelijke kant toont een duidelijke verstoring, maar dit blijft echter lokaal. Zowel de zdg-bodem (dikke humus A-horizont) als de zcm-bodem (podzol) wijzen op een goede bewaring van de bodemopbouw.

Het bureauonderzoek toonde aan dat binnen de grenzen van het projectgebied archeologisch relevante waarden kunnen voorkomen vanaf het neolithicum tot de nieuwe tijd. Aangezien er slechts weinig vooronderzoek werd uitgevoerd in de omgeving, is het moeilijk om een hoger potentieel voor een bepaalde periode op te stellen. De aanwezigheid van artefactenvindplaatsen uit de steentijd valt te betwijfelen wegens de ligging (800 meter) van het gebied ten opzichte van de waterlopen.

De zone die in aanmerking komen voor het vervolgonderzoek is gelijk aan het volledige vergunningsgebied (ca. 14 959 m²). Dit komt doordat er bij een verkaveling een totale verstoring van de bodem verwacht wordt. De zones waar reeds bomen gepland werden en die behouden blijven bij het bouwproject kunnen niet weggehaald worden om proefsleuven te trekken. Deze gebieden (in het donkergroen op fig. 2.3 en 2.4) kunnen dus niet onderzocht worden.

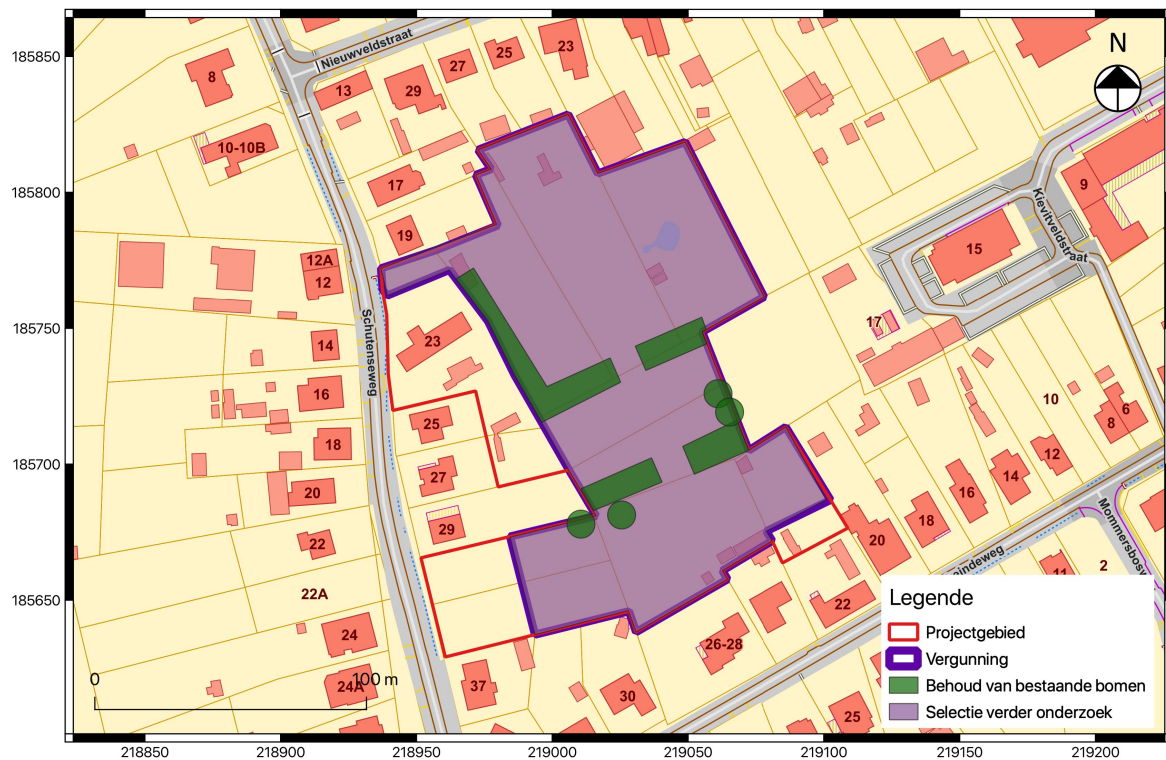

Fig. 2.3: Synthesekaart met zone verder onderzoek.

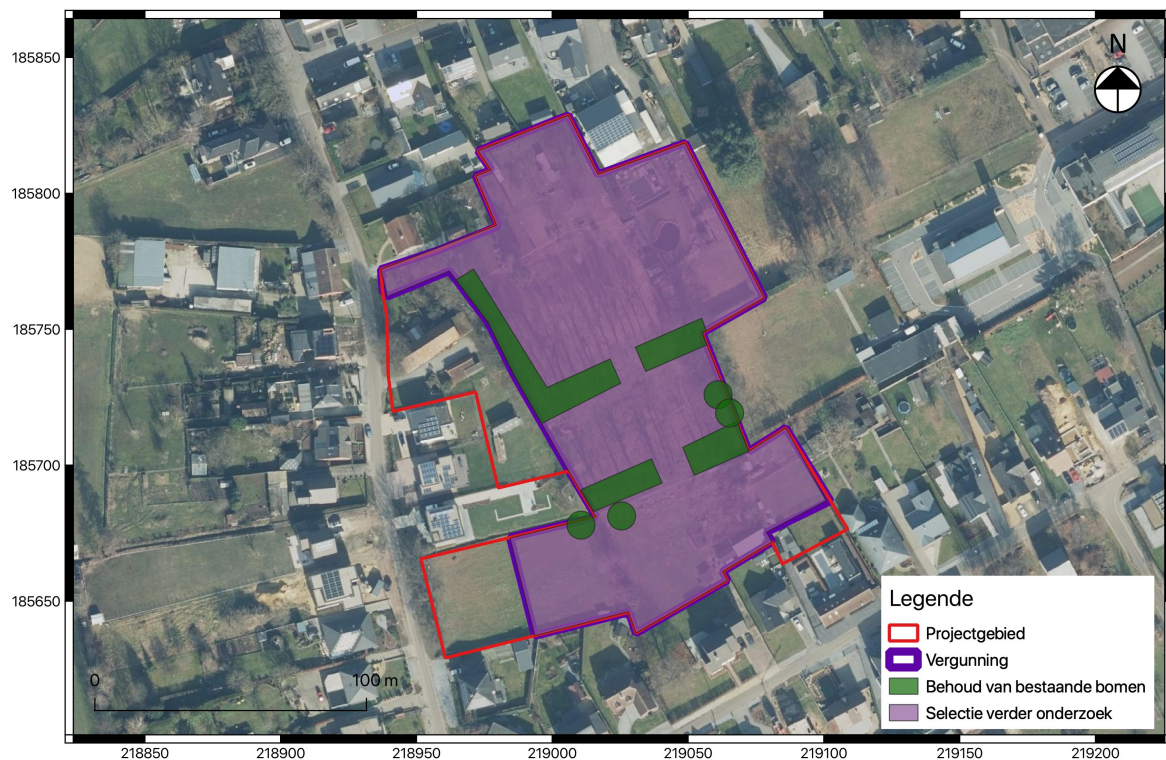

Fig. 2.4: Synthesekaart (foto) met zone verder onderzoek.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Onderzoeksmethode en –strategie

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel of niet uitvoeren van deze onderzoeken worden gebaseerd op volgende vier criteria:

- 1° Is het MOGELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° Is het NUTTIG om deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° Is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° Is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Geofysisch onderzoek	Ja	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen, omdat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen, die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Uit de bureaustudie komen geen aanwijzingen naar voren dat het vergunningsgebied grote en/of specifieke sporen zou bevatten. Behalve het feit dat kleinere sporen mogelijks niet opgemerkt worden, levert deze methode ook geen gegevens over de chronologie van eventueel gedetecteerde fenomenen. Na de uitvoering van geofysisch onderzoek dient bovendien steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem te worden uitgevoerd om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren. Dergelijk onderzoek is kosten-batengewijs niet te verantwoorden voor het huidige project.
Veldkartering	Nee	Nee	Het vergunningsgebied is op dit moment grotendeels bedekt met grasland. Veldkartering voorafgaand het onderzoek is bijgevolg momenteel onmogelijk.

Landschappelijk booronderzoek	Ja	Nee	De verwachting voor het aantreffen van (<i>in situ</i> bewaarde) artefactenvindplaatsen uit de steentijd (jagers-verzamelaars) is laag. Een apart prospectietraject voor het opsporen van dergelijke vindplaatsen is bijgevolg niet nuttig/noodzakelijk. Er zijn ook geen aanwijzingen dat bepaalde zones verstoord zouden zijn. De aardkundige (lithostratigrafische) opbouw van het terrein kan tijdens vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) op een meer efficiënte wijze worden geregistreerd waardoor meer accurate resultaten m.b.t de bodemkundige gesteldheid van het terrein worden verkregen.
Landschappelijke profielputten	Ja	Nee	Idem landschappelijk booronderzoek.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Ja	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een <i>in situ</i> bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van verkennd archeologisch booronderzoek zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige verstoring van de bodemopbouw betekenen.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Ja	Nee	Idem verkennd archeologisch booronderzoek.
Proefputten i.f.v. steentijd artefactensites	Ja	Nee	Idem verkennd archeologisch booronderzoek

Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Ja	Deze onderzoekstechniek biedt een beter ruimtelijk overzicht dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Deze methode kan eventuele grondsporen aan het licht brengen, alsook inzicht geven in de eventueel aanwezige archeologische niveaus. Om een uitspraak te kunnen doen over de totaliteit van het vergunningsgebied, is het nodig een groter percentage van het terrein te onderzoeken (12,5%). Hoewel dit resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief, is deze techniek niet overdreven destructief. Verder onderzoek aan de hand van proefsleuven is noodzakelijk om de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein te bevestigen, tegelijkertijd kan er aandacht besteed worden aan de bodemopbouw.
--------------------------------------	----	----	---

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject voorgesteld**, dat bestaat uit proefsleuven over het grootste gedeelte van het vergunningsgebied.⁹ Indien er nog bomen verwijderd dienen te worden voor de nieuwe ontwikkeling, dient dit te gebeuren voor de aanvang van het vooronderzoek. Aangezien de diepte van het archeologisch vlak niet gekend is, mag de begroeiing enkel bovengronds verwijderd worden. Er mag niet ontstronkt of gefreesd worden. Ook de nog aanwezige bebouwing dient te worden gesloopt tot op het maaiveld. Ondergrondse massieven mogen niet verwijderd worden.

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- Een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die de (on)mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode beslaat een oppervlakte van **ca. 12 253 m²**. De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en bijkomende onderzoeksvragen beantwoord zijn.

2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuven

2.4.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen proefsleuven

De doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het vergunningsgebied en op welke diepte deze voorkomen. Op deze manier

⁹ Dit is op vraag van de initiatiefnemer. Zolang de vergunning nog niet is goedgekeurd, zijn kosten voor het project niet gewenst.

zal het mogelijk zijn om in te schatten in welke mate de geplande werken een verstorende impact zullen hebben. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraak te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en of er een mogelijkheid tot kennisvermeerdering bestaat.

Kan vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die het mogelijk zal maken de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen? Hiermee wordt bedoeld dat gegevens gegenereerd kunnen worden met betrekking tot:

- De opbouw van de ondergrond
- De aan- of afwezigheid van intacte bodems
- De graad van verstoring van de oorspronkelijke bodem
- De verwachte periode en aard van een eventuele site

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is de omvang en de begrenzing van deze archeologische sites?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige archeologische sites?
- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Kan er een link gelegd worden tussen de aangetroffen site(s) en de sites die in het verleden reeds in de omgeving werden onderzocht?
- Aan welk type context kunnen de sporen toegewezen worden (bijvoorbeeld: nederzetting, funerair, ...)?

2.4.2 Onderzoekstechnieken proefsleuven

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (versie 4.0) hoofdstuk 8.6. Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie (landelijke context).

De aanlegdiepte van de proefsleuven wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider op basis van de vraagstelling en de onderzoeksdoelen. Ook de inplanting van kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De locatie van kijkvensters staat in functie tot de dichtheid en aard van de aanwezige bodemsporen.

De proefsleuven hebben een breedte van 2 m. Omwille van praktische redenen worden ze op het terrein, dat door de aanwezigheid van te behouden bomen in een drietal zones wordt opgedeeld, zoveel mogelijk in de lengte-as aangelegd. Bovendien worden de bouwblokken waar mogelijk ontzien, dit op expliciete vraag van de bouwheer. Waar de sleuven toch doorheen de gebouwen moeten, omwille van een goede spreiding, worden ze bij voorkeur doorheen het midden van een gebouw getrokken en zeker niet samenvallend met een gevel. Op die manier wordt een compromis gezocht tussen een sleuvenplan dat praktisch uitvoerbaar is, een goede spreiding garandeert en een tegemoetkoming is naar de stabiliteit van de toekomstige gebouwen toe.

Op die manier is getracht de proefsleuven worden aangelegd in een vast grid. Het betreft parallelle raaian van ononderbroken proefsleuven met een maximale tussenafstand van 15 m ten opzichte van elkaar, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven. De aanwezigheid van bomen die

bijgehouden worden bij het bouwproject, zorgt ervoor dat enkele sleuven, die normaal op de locatie van de bomen zouden komen, niet doorgetrokken kunnen worden.

Door middel van proefsleuven wordt 10% van het onderzoeksareaal onderzocht. De oppervlakte van de kijkvensters bedraagt 2,5%. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. Kijkvensters worden ook gegraven om schijnbaar lege zones te controleren.

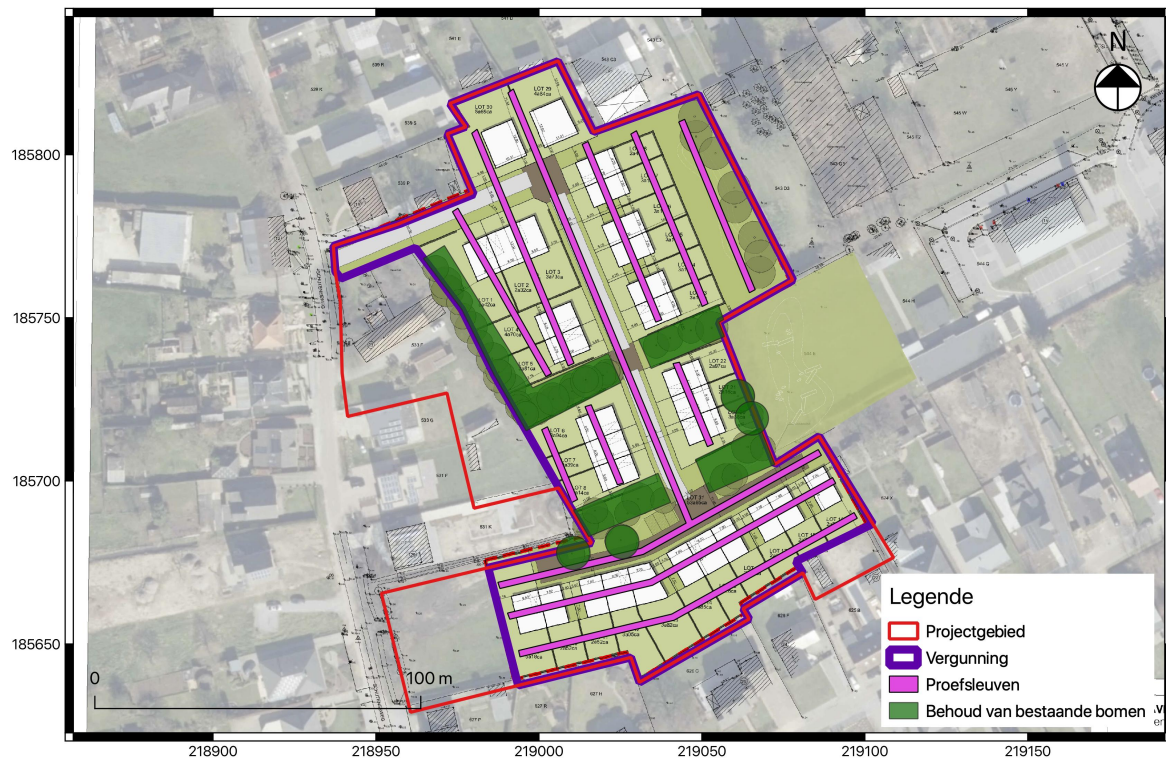

Fig. 2.4: Voorstel inplanting proefsleuven.

2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Afwijkingen t.o.v. de vooropgestelde bepalingen in dit programma van maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk dienen te worden gemotiveerd in het verslag van resultaten bij de nota.

2.6 Noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van archeologisch erfgoed

Voorafgaand aan het archeologisch veldwerk dienen:

- De niet behoudenswaardige bomen te worden gerooid, zonder ontstronking.
- De eventueel aanwezige gebouwen (die niet worden behouden) te worden gesloopt tot op maaiveldniveau.

Tijdens het archeologisch veldwerk (proefsleuvenonderzoek) worden hinderende boomstronken en recente gebouwfunderingen onder begeleiding van de archeoloog machinaal verwijderd.